

El conta-contes

Llorenç Giménez fa més de 15 anys que compagina la feina de mestre amb la de rondallaire. És l'únic conta-contes que perdura al País Valencià i té recollides per a contar al voltant de la cinquantena de rondalles.

Ariba al poble amb una gorra al cap i una bossa on hi porta tres pilotes i un plat. Samarreta i pantaló (vaja, roba còmoda). Lcs nenes i els nens s'assenen al seu voltant en semicercle i se'l miren amb curiositat. És Llorenç Giménez, popularment conegut com *El Conta-contes*. Comença la sessió. El narrador, en un to de veu més aviat baix, mans expressives i ulls vius, comença a embadalir la canalla amb una rondalla popular, que ell allarga i modela al seu gust...

“Vet aquí una vegada una xiqueta estava regant la seua alfabregueta i va passar el rei, i li digué:

—Com et diuen xiqueta?

—Em dic Marieta. I vostè?

—Jo sóc el senyor rei.

I el senyor rei li va preguntar:

—Marieta, Marieta, quantes fulletes té l'alfabregueta?

El rei preguntava i preguntava, però mai no li agradava que li respongueren amb una altra pregunta. Tanmateix, la Marieta, que era prou espavilada, li contestà:

—Senyor rei, senyor rei, quantes estrelletes hi ha en el cel i granets de sorra a la platja?

I el rei es quedà parat. Se'n va anar a casa seua i es va disfressar de venedor de quincalla. L'endemà va anar cap a casa de la Marieta. I cridava:

—El venedor de mocadors, de vels, de ciris, de quincalla...

La Marieta eixí al balcó i el venedor li ensenyà tres mocadors. El primer no li va agradar, el segon tampoc, però el tercer mocador, que tenia dibuixats tots els colors de l'arc de Sant Martí, aquest sí que li agradà. I mentre l'estava mirant el venedor li llevà el mocador i donà una besadeta a la Marieta. Aquesta es posà roja, roja, com una poma. Agafà el mocador i pujà les escales corrents de sa casa. Al dia següent el rei, que de les poques faenes que tenia una era la de passejar amb el seu cavall i fer preguntes a la gent que tranquil·lament estava ruixant les seues plantes, quan passava per sota el balcó de la Marieta li preguntà:

—Marieta, Marieta, quantes fulletes té l'alfabregueta?

—Senyor rei, senyor rei, quantes estrelletes hi ha al cel i granets de sorra a la platja?

I el rei, murri, li preguntà:

—Marieta, Marieta, qui et donà una besadeta quan estaves mirant un mocador que tenia tots els colors de l'arc de Sant Martí?

Ella es posà roja com una poma una altra vegada. Però a la nit es va disfressar de balladora i anà al castell on vivia el rei. A la porta hi havia un guardià grandíssim:

—On vas xiqueta?

—A veure el rei, que m'ha dit que li agrada una dansa que jo sé.

Aleshores el guardià li digué:

—Però com sé jo que tu saps ballar una dansa d'eixe estil?

—Molt fàcil.

I la Marieta es posà a ballar una sevillana.”

En aquest moment Llorenç Giménez fa aixecar tots els xiquets i els ensenya com ho han de fer per ballar com la Marieta. I fa així: “Agarre una poma, la menje, la tire i l'aixafe”. Els nens segueixen divertits els moviments del contactes. La dinàmica del joc es repeteix diverses vegades. Després Llorenç Giménez els fa tornar a seure. I la narració continua.

“La Marieta, un cop dins el castell, va obrir la primera porta, la segona, la tercera, la quarta, la cinquena, la sisena i la setena porta. No va fer cap soroll. El rei dormia al llit. Li alçà el cobrellit, un llençol, un llençolet, una manteta, una flaçadeta, li llevà el peüc i li ficà una campaneta de plata al dit gros del peu dret. Li tornà a posar el peüc, la flaçadeta, la manteta, el llençolet, el llençol i el cobrellit. Isqué per la porta: set, sis, cinc, quatre, tres, dos i una. Salutà el guardià i se'n va anar. Al dia següent quan el rei es va despertar... Tiling, tiling, tiling.

—Qui toca la campana? Qui és el burro que toca la campana?

I el fill de la cuinera, que el va veure, li va dir:

—Senyor rei, si és vostè que porta una campaneta de plata al dit gros del peu dret!

El rei es va llevar la campaneta, es va vestir, agarrà el cavall i passejant arribà a ca la Marieta. Li preguntà:

—Marieta, Marieta, quantes fulletes té l'alfabregueta?

—Senyor rei, senyor rei, quantes estrelletes hi ha en el cel i granets de sorra a la platja?

—Marieta, Marieta, qui et donà una besadeta l'altre dia quan estaves mirant un mocador que tenia tots els colors de l'arc de Sant Martí?

—Senyor rei, senyor rei, qui li posà una campaneta de plata al dit gros del peu dret?

El rei es va quedar parat i va pensar que aquesta xicota era molt espavilada. Per això li va dir:

—Marieta, Marieta, et vols casar amb mi?

I ella, que li va respondre:

—No, jo ja fa tres anys que festege amb un pastor. Tal vegada si el dia del casament vol venir, jo el convide.

I quan la Marieta es va casar amb el pastor, el rei se'n va recordar i li va enviar un rondallaire perquè els hi contara un conte i aquest conte que va explicar el rondallaire ara us el contaré...”

I d'aquesta manera Llorenç Giménez enllaça una història amb la següent. Els nens i nenes no deixen de mirar-lo, amb els ulls fixes, la boca entreoberta, les cames creuades i les mans agafant-se la barbata amb els colzes sobre els genolls. La sessió s'allarga més d'una hora. Si el narrador no digués prou, els petits espectadors no deixarien d'escoltar-lo; han fet una immersió en el món de l'imaginari, un món agradable i suggerent, del qual és difícil de sortir-ne. El narrador ha aconseguit aquest efecte sense cap mena de teatralitat, sense cap instrument de música, només amb la paraula i la modulació de la veu.

Un fenomen de literatura oral. Llorenç Giménez té 39 anys i en fa més de quinze que compagina la professió de mestre amb l'activitat de narrador de rondalles populars. Escoles, biblioteques, associacions culturals, setmanes del llibre, escoles d'estiu... el truquen i li demanen una bateria de contes. En definitiva, una estona de literatura oral. Enguany ja ha realitzat seixanta actuacions. Ell, l'únic en aquest gènere del País Valencià, explica quin va ser el seu camí iniciàtic cap al món del conte contat, de la rondalla popular, un gènere molt oblidat però alhora immortal.

“Mon pare cantava tangos i fandangos en les festes familiars i de carrer i el seu fill mitjà, jo, contava alguns acudits i feia alguna cançó. Els amics sempre em deien: ‘Conta-ho tu que tens més gràcia’. Així, doncs, els primers que em feren parlar en públic foren la família i els amics. Des de ben jove sempre he estat aquell que coordinava les festes, però no per protagonisme, que mai m'ha agradat agafar-lo, sino perquè m'era una cosa fàcil. D'una manera natural em trobava davant de cent persones i jo era la peça que coordinava l'acudit, la cançó, la representació... i tot això em va donar un bagatge que després m'ha

RAFA GIL

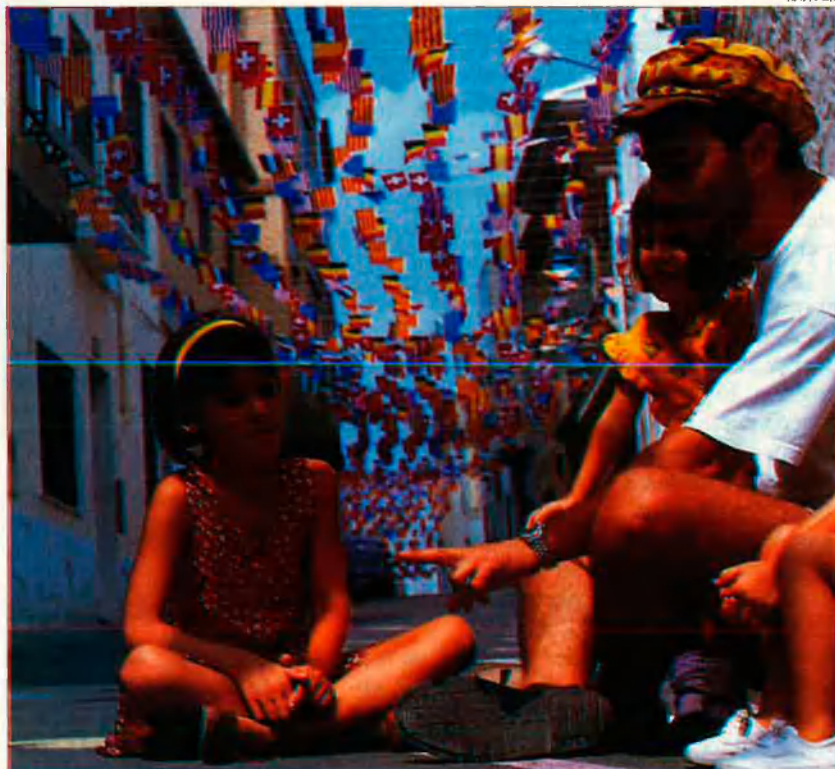
L'activitat de narrador de rondalles no dona per a viure. Però Llorenç Giménez ja ha fet, enguany, seixanta actuacions.

Els nens i nenes escolten els contes sense badar. Giménez introdueix cançons o jocs de mans entre rondalla i rondalla.

RAFA GIL

servit de molt. L'any 1975 vaig començar a fer de mestre a l'escola La Gavina, una cooperativa d'ensenyament, tot en valencià, i en aquella època ja treballàvem l'aprenentatge a base de contes, jocs i cançons.

En aquells anys jo ja me'n sortia molt, explicant contes. Més endavant, quan impartia classes de matemàtiques i ciències naturals al cicle superior, a les hores de pati, per desemboïrar-me, també narrava històries. El 1977 vaig descobrir el Xesco Boix. Fou per a mi un punt de referència. Un altre fet important va ser que Ferran Zurriaga em va introduir als Aplecs de Xiquets i Xiquetes d'Olocau. Des del primer any em cridà perquè em fera càrrec d'aquesta vetlada. Tot el poble hi participava i per a mi va acabar essent sagrat acudir cada estiu a Olocau. Són experiències que et marquen i et proporcionen un bagatge. Amb tot, he acabat especialitzant-me en l'aplicació didàctica de contar contes”.

I quina és la fórmula correcta que fa que els xics no deixin d'escoltar ni badin ni s'inquietin? En aquest sentit, Llorenç Giménez té les seves pròpies tàctiques, estratègies, recursos, aplegats al llarg d'aquests anys d'experiència. Ell explica els contes a la seva manera. Una vegada Enric Valor li digué: “Senyor Giménez, vostè conta les meues rondalles, jo no recorde haver-les escrit d'eixa manera, però m'agraden”. No repeteix mai un conte igual, el modela i l'acobla a l'edat dels espectadors, hi introdueix elements propers als nens i, entre conte i conte, algun joc de mans, alguna cançó o un embarrussament: “Són recursos que utilitze a

Llorenç Giménez s'ha acabat especialitzant en l'aplicació didàctica de contar contes. Alhora, ha esdevingut un autèntic especialista de la rondallística del nostre país, de la qual ha recollit una bibliografia molt extensa.

fi que els xics es relaxen i entren en la història. Per exemple, faig l'embarrussament del plat.

Aquest és nou d'aquest any i diu així: “Tinc un plat ple en la mà, quan girarà picarem de mans”, o “tinc un plat menut, menut, quan girarà farem un esternut”.

El narrador al llarg d'aquests anys ha anat recopilant una bibliografia extensa, on no hi falten, per descomptat, les obres d'Enric Valor, el costumari de Joan Amades o les rondalles de mossèn Antoni M. Alcover. Però també té llibres de contes d'arreu. Giménez, que quan tingui més temps el que de veritat desitja és dedicar-se a la investigació, ha constatat la universalitat del conte popular: “És molt curiós, però hi ha elements comuns que es repeteixen en zones ben diferents. Per exemple, a l'illa de Tàbarca s'explica la història d'unes bruixes que remant, remant van arribar a Orà. Fa poc temps em va caure a les mans un llibre d'històries de la mitologia basca. En aquest volum apareixien unes bruixes que remant, remant arribaren a Cuba. Cada conte s'adapta al seu territori, però la trama és la mateixa. Tanmateix, sí que hi ha diferències entre uns llocs i uns altres. Per exemple, les rondalles d'ací no són truculentes, no hi ha violència, en canvi les castellanques són més crues. D'altra banda, arreu dels Països Catalans hi ha personatges que es repeteixen com l'Esclafamuntanyes, que al Principat és Joan de l'Os i també existeix a les Illes. Ara bé, també hi ha diferències. Com ho diria, les rondalles del Principat són més beates. Les últimes troballes que he fet de contes populars del País Valencià són escatològiques. N'hi ha una que es diu *El bon cagar* o una altra anomenada *El pet en corfa*.”

L'oblit i la recuperació. Els nens –i també els adults– sempre estan a punt per escoltar un conte ben narrat. I, tanmateix, la literatura oral està prou arraconada: “Fa un temps la gent les vesprades d'estiu eixia a prendre la fresca i a l'hivern es reunia a la vora del foc. No hi havia televisió. Era el moment de la xarrada i la gent major contava coses. I sempre hi havia algú que tenia més gràcia que els altres. Bé, tenia més gràcia o la gràcia, el do, de contar històries captant l'atenció dels que l'envoltaven. Ara, és clar, la situació ha canviat molt, ja no es creen situacions quotidianes que afavoresquen que els grans de la família conten contes. Però no hem de fer cap fet dramàtic. Per a mi, ara el substitut és l'escola. L'escola és l'única via per seguir transmetent els contes. No és la situació espontània i ideal però...”

Per Llorenç Giménez, l'escola hauria de tenir, alhora, una altra funció, la de recuperar la cultura popular. Segons el contant: “És difícil recuperar les històries, cal tenir molta confiança amb les

persones perquè te les expliquen, perquè traquen del seu pou de la memòria les rondalles.

Ell sap molt bé el que costa que la gent gran deixi volar la imaginació tot recuperant aquella rondalla que ja contaven els seus avis. Giménez, juntament amb Lleonard Torres, va fer un treball de recerca de contes populars de la comarca de la Ribera. D'aquest treball en sorgí un llibre, *Rondalles de la Ribera*, editat per Camacuc. Tanmateix, l'autor pensa que la recuperació del conte popular al País Valencià s'ha de fer amb el suport de la Generalitat, utilitzant la mateixa fórmula que va utilitzar Vicent Torrent amb el projecte "Música a l'escola": "Vicent Torrent ha aconseguit crear una fonoteca molt important que recull romanços, rondes, cançons populars... I el mecanisme era molt lògic: els alumnes del cicle superior de les escoles, coordinats amb el departament de música, gravaven cançons que cantaven els seus avis i d'altres avis del seu poble. Aquestes cintes les enviaven al departament i d'ací se'n feia una selecció. Quan es trobava algun material bo els del departament es desplaçaven al poble en qüestió i enregistraven la cançó. Els resultats foren excel·lents. Pense que per recuperar les rondalles aquest mecanisme podria funcionar també".

S'expliquen pocs contes, els pares no en saben i en general tampoc no els saben contar, la tasca de recuperació és lenta i, en la majoria de casos, només volenterosa. Però Llorenç Giménez és optimista: "Les rondalles interessent sobretot en el món de l'ensenyament però també arreu. I no ho dic perquè jo estiga immers en aquest ambient, sinó perquè hi ha fets que m'ho fan sospitar. Per exemple, els 2.000 exemplars de *Rondalles de la Ribera* s'han venut tots. Tenint en compte que els contes provenen d'una zona limitada, que no s'ha fet propaganda del llibre i que l'ha tret al mercat una editorial petita, és significatiu. O, un altre exemple, el llibre *Les muntanyes maleïdes* de Pep Coll, un llibre que ha tingut molt d'èxit i del qual se n'ha editat un altre volum amb una selecció de les millors històries".

Ha passat una hora, o potser més. Llorenç Giménez encara té els nens fascinats. Els ha explicat un munt d'històries: contes meravellosos d'animals personificats —que no són cap fauna— o contes de costums. Amb una memòria d'elefant i la dosi d'improvisació necessària, el conta-contes ha anat filant relat rere relat. I els nens en volen un altre. No es cansen d'escoltar. Sempre "conte'n un altre!":

—Hi havia un xiquet i un gos. Corria el xiquet, corria el gos. Ai! quin conte més precios.

—Conte'n un altre!

—Era un gos i un gat i el conte s'ha acabat. I era gat i un gos i el conte... s'ha fos.

Montserrat Serra

Segons Giménez, l'escola hauria de recuperar la cultura popular. La quitxalla en sortiria beneficiada sens dubte.

Rondallaires del Països Catalans

Llorenç Giménez és l'únic rondallaire del País Valencià. Quan se li pregunta el perquè d'aquesta solitud ell es limita a somriure i respon: "No ho sé. És que aquest país és estrany". A la resta dels Països Catalans la situació no és gaire diferent. Malgrat que hi ha personatges que escriuen contes, d'altres que en llegeixen, hi ha actors que n'escenifiquen i també hi ha promotors de la lectura, la figura del rondallaire —aquell personatge narrador de contes populars que sobretot se serveix de la veu i el gest— és actualment molt poc vista.

Una de les figures claus, la degana l'anomenen, dels conta-contes és Teresa Duran, una barcelonina que fa més de vint-i-cinc anys que es dedica a explicar contes populars. Ella, que ha marcat un estil de fer, s'ha definit a la revista *Faristol* d'aquesta manera: "Sóc un pilonet d'uns cinquanta quilos de carn i d'ossos que ja comença a rebregar-se, i tinc una veu timbrada, amb la qual explico contes, de vegades, des de fa una pila d'anys. Vaig començar a fer-ho per la cara, només perquè m'agradaven els contes i hi trobava —i hi trobo— tota mena de sapiències. Però aquesta sapiència m'ha dut a dosificar-la, a no malversar un material que crec molt fràgil i delicat, i que em fa molt de respecte, abstenint-me d'escampar rondalles a tort i a dret com si fossin números d'una tómbola".

Al número 17 de la revista especialitzada *Faristol*, s'han recollit alguns altres rondallaires d'arreu dels Països Catalans. Malgrat que de ben segur en manquen, de ben segur també no en són gaires. Entre aquests, del Principat s'hi troben la Mireia Blasco, el poeta Ricard Bonmatí, Lali Bullich, Mercè Maure, Carme Serret i Roser Ros. Tots ells fa vora de deu anys que són narradors i també tots compaginen aquesta feina amb d'altres professions.

A les Illes, malgrat ser un territori ben abonat en contes i llegendes, només tres dones: Elisabet Abeyà, Catalina Valriu i Nati de Grado són narradores d'històries populars.

M. S.